

Research Paper

Factors Affecting the Participation of Non-governmental Organizations in Flood Crisis Management in Iran: A Qualitative Study

*Alireza Sanatkhan¹

1. Department of Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

Citation Sanatkhan, A. (2025). [Factors Affecting the Participation of Non-governmental Organizations in flood Crisis Management in Iran: A Qualitative Study (Persian)]. *Disaster Prevention and Management Knowledge*, 14(4):478-495. <https://doi.org/10.32598/DMKP.14.4.874.1>

doi <https://doi.org/10.32598/DMKP.14.4.874.1>

ABSTRACT

Background and objective The role of public participation in managing natural crises, including floods, is evident, and the government will incur many costs without utilizing the potential of non-governmental organizations (NGOs). This study aims to explore the perceptions of NGOs in Iran regarding public participation in flood relief during the 2020 flood in Chabahar city, Sistan & Baluchistan Province, south of Iran.

Method This is a qualitative study using the grounded theory. Participants were 25 members of NGOs who participated in relief operations during the 2020 flood in Chabahar city, who were selected using a purposive sampling method. A semi-structured interview was used to collect data. Member checking, analytical comparisons, and the auditing technique were used to determine the trustworthiness of the data. The data were analyzed using the grounded theory approach in three stages: open coding, selective coding, and axial coding.

Results Causal factors included: Formation and support of NGOs, quality of flood management, operational transparency, and media culture-building. The intervening factors included: Quality and manner of information dissemination, quality of relief goods distribution and relief services, quality of institutional trust, and social-cultural conflicts. Contextual factors included: Regional public support for relief groups, cultural structure, and professional ethics of relief groups. Strategies included: Education and information on relief efforts, pragmatic/revolutionary approach to flood management, establishment of participatory platforms, and utilization of capacities. Consequences included: Lack of coordination in flood management, inapplicable policies, personal-psychological consequences, and institutional distrust.

Conclusion Various causal, intervening, and contextual factors influence public participation in managing crises caused by floods in Iran.

Keywords Flood crisis, NGOs, Public participation, Flood relief

Article Info:

Received: 12 Jul 2024

Accepted: 05 Nov 2024

Available Online: 01 Jan 2025

* Corresponding Author:

Alireza Sanatkhan

Address: Department of Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

Tel: +98 (917) 6748963

E-mail: asanatkhan@yahoo.com

Copyright © 2025 The Author(s) by "authors retain the copyright and full publishing rights"

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC-BY-NC: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.en>), which permits use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes.

Extended Abstract

Introduction

It is important to maximize public participation to manage crises caused by natural disasters such as floods. If the government cannot utilize the capacity of public participation in controlling flood crises, it has to incur irreparable costs. Non-governmental organizations (NGOs) are voluntary groups capable of playing a significant role in crisis management. This study aims to explore the perceptions of NGOs in Iran regarding public participation in flood relief during the 2019 flood in Chabahar city, Sistan & Baluchistan Province, south of Iran.

Methods

This is a qualitative study using the grounded theory. Participants were 25 members of NGOs who participated in relief operations during the 2020 flood in Chabahar city, who were selected using a purposive sampling method. A semi-structured interview was used to collect data. Member checking, analytical comparisons, and the auditing technique were used to determine the trustworthiness of the data. The data were analyzed using the grounded theory approach in three stages: Open coding, selective coding, and axial coding.

Results

Four themes were extracted as causal factors: formation and support of NGOs, quality of flood management, operational transparency, and media culture-building. These causal factors can influence the participation of citizens in flood crisis management.

Five themes were extracted as intervening factors: Quality and manner of information dissemination, quality of relief goods distribution and relief services, quality of institutional trust and social-cultural conflicts. These factors can facilitate or limit the participation of citizens in flood crisis management and mitigate or alter the causal factors.

Three themes were extracted as contextual factors: Regional public support for relief groups, cultural structure, and professional ethics of relief groups. These factors are any aspect of the context or environment that affects the participation of citizens in flood crisis management.

Three themes were extracted as strategies: Education and information on relief efforts, a pragmatic/revolutionary approach to flood management, establishing partici-

patory platforms and utilization of capacities. These factors are intentional actions taken to solve the challenges of public participation in flood crisis management.

Three themes were extracted as the consequences of the 2020 Chabahar flood: Lack of coordination in flood management (with sub-themes of “people’s non-cooperation”, “legal problems”, “lack of preparation and planning”), in-applicable policies (with sub-themes of “risk-based management” and “politicization of management.”), personal-psychological consequences (with sub-themes of “public expectations” and “relief spirit”) and institutional distrust (with sub-themes of “distrust” and “profiteering”).

Conclusion

Various causal, intervening, and contextual factors influence public participation in managing crises caused by natural crises, such as floods. In this regard, some strategies were proposed in this study to solve the challenges of public participation in flood crisis management. Managing natural disasters largely depends on the cultural and social conditions under which relief actions are taken.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All ethical principles in research have been observed in this article.

Funding

This research did not receive any grant from funding agencies in the public, commercial, or non-profit sectors.

Authors' contributions

All authors equally contributed to preparing this article.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest.

This Page Intentionally Left Blank

مقاله پژوهشی

نقش تشکلهای مردم‌نهاد در مدیریت کارآمد بحران سیل: یک مطالعه کیفی

*علیرضا صنعت خواه^۱

۱. گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.

Use your device to scan
and read the article online

Citation ????. (2025). [Factors Affecting the Participation of Non-governmental Organizations in flood Crisis Management in Iran: A Qualitative Study (Persian)]. *Disaster Prevention and Management Knowledge*, 14(4):478-495. <https://doi.org/10.32598/DMKP.14.4.874.1>

doi <https://doi.org/10.32598/DMKP.14.4.874.1>

حکیده

زمینه و هدف: باتوجه به اینکه نقش مشارکت‌های همدلانه مردمی در بحران‌های طبیعی ازجمله سیل مشهود است و دولت بدون استفاده از پتانسیل تشکلهای مردم‌نهاد، هزینه‌های بسیاری را متقبل خواهد شد، هدف این پژوهش واکاوی تأثیر درک معنایی و تفسیر تشکلهای مردم‌نهاد از مشارکت‌های همیارانه شهروندان بر کیفیت امدادسانی به سیل چابهار است.

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و به لحاظ روش، توصیفی و از نظر نوع مطالعه از نوع تحقیقات کیفی مبتنی بر روش داده‌بنیاد است. جامعه آماری شامل کلیه اعضای تشکلهای مردم‌نهاد مشارکت‌کننده در امدادسانی بحران سیل در چابهار است. روش نمونه‌گیری، هدفمند در دسترس است. مشارکت‌کنندگان در پژوهش را ۲۵ نفر از این نیروها تشکیل داده‌اند. از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته به‌عنوان ابزار گردآوری داده‌ها استفاده شده است. برای رسیدن به معیار قابلیت اعتماد از ۳ روش کنترل یا اعتباریابی توسط اعضا، مقایسه‌های تحلیلی و استفاده از تکنیک ممیزی بهره گرفته شده است. داده‌ها طبق رویه مبتنی بر نظریه زمینه‌ای در ۳ مرحله کدگذاری باز، انتخابی و گزینشی (محوری) تجزیه و تحلیل شده‌اند.

یافته‌ها: نتایج حاکی از آن است که عواملی ازجمله تشکیل و حمایت از تشکلهای مردم‌نهاد، کیفیت مدیریت بحران، شفافیت عملکردی، فرهنگ‌سازی رسانه‌ای به‌عنوان شرایط سبب‌ساز، کیفیت و چگونگی اطلاع‌یابی، کیفیت توزیع کالا و خدمات امدادی، کیفیت اعتماد نهادی، تعارضات اجتماعی فرهنگی به‌عنوان شرایط مداخله‌گر، حمایت‌های مردمی منطقه از گروه‌های امدادی، ساختار فرهنگی، اخلاق حرفه‌ای نیروهای امدادی به‌عنوان شرایط زمینه‌ای، آموزش و اطلاع‌رسانی امدادی، مدیریت عمل‌گرایی جهادی-انقلابی، بسترسازی مشارکتی، مدیریت سیلاب و استفاده از ظرفیت‌ها به‌عنوان راهبردها، ناهماهنگی در مدیریت بحران، سیاست‌های غیرکاربردی، پیامدهای روانی و بی‌اعتمادی نهادی به‌عنوان پیامدها معرفی شده است.

نتیجه‌گیری: مشارکت‌های همیارانه در بحران‌های طبیعی ازجمله سیل تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار دارد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها اعتماد شهروندان به نهادها و سازمان‌هاست.

کلیدواژه‌ها: بحران سیل، تشکلهای مردم‌نهاد، مشارکت همیارانه، امدادسانی

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۲۲ تیر ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۵ آبان ۱۴۰۳

تاریخ انتشار: ۱۲ دی ۱۴۰۳

* نویسنده مسئول:

علیرضا صنعت خواه

نشانی: کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جامعه‌شناسی.

تلفن: ۶۷۴۸۹۶۳ (۹۱۷) +۹۸

پست الکترونیکی: asanatkhah@yahoo.com

Copyright © 2025 The Author(s) by "authors retain the copyright and full publishing rights"

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC-BY-NC: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.en>), which permits use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes.

مقدمه

مخاطرات طبیعی، بخشی از رفتار محیط است که در هر زمان و مکان احتمال رخداد آن وجود دارد. فراوانی، گستردگی و شدت این نوع مخاطرات در دهه اخیر افزایش یافته است (اسماعیل‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۸). مخاطرات محیطی (اعم از طبیعی و انسانی)، تهدیدکننده و قادر به آسیب رساندن به فضای فیزیکی و اجتماعی بشری هستند. این آسیب نه تنها در حین وقوع رخ می‌دهد، بلکه در درازمدت نیز محتمل است. مخاطرات محیطی توسط ۳ عامل طبیعت، انسان و فناوری حادث می‌شود. این حوادث وقتی در بستر شهر روی می‌دهند باتوجه به ماهیت غیرمترقبه بودن غالب حوادث طبیعی و لزوم اتخاذ سریع و صحیح تصمیم‌ها و اجرای عملیات، مبانی نظری و بنیادی، دانشی را تحت عنوان مدیریت بحران به وجود می‌آورند (ناصری‌پور و همکاران، ۱۳۹۹)، اما متأسفانه بشر همراه با شایع‌ترین واقعیت‌های موجود زندگی خود یعنی بحران‌های محیطی، همواره با نوعی سهل‌انگاری برخورد کرده است و بر همین اساس خسارات و آسیب‌های فراوانی را نیز متحمل شده است (عسکری، ۱۳۹۷).

طبق آمارهای منتشره، ایران جزء ۱۰ کشور بلاخیز دنیا بوده و از نظر تنوع بروز حوادث طبیعی جزء اولین کشورها محسوب می‌شود، چراکه باتوجه به جغرافیایی کشور از ۴۱ سانه طبیعی تشخیص داده شده در دنیا، احتمال وقوع بیش از ۳۱ نوع آن در کشور وجود دارد. سیلاب‌ها دارای بیشترین پتانسیل خسارات بلایای طبیعی در جهان هستند، به طوری که سیلاب‌ها بیش از یک‌سوم کل خسارت بلایای طبیعی را به خود اختصاص می‌دهند و بیش از ۹۰ درصد افراد متأثر از سیلاب در آسیا زندگی می‌کنند (۱۳۹۸ هذاری‌ریاض). شناخت مخاطرات برای کاهش آن‌ها مهم است. مهم‌تر این است که افراد و جوامع، واقعیت وجود مخاطرات را می‌پذیرند. مخاطره‌شناسی ماهیت پیش‌بینی و پیشگیری دارد و پیشگیری مقدم بر درمان است (مقیمی، ۱۳۹۴).

آنچه در مدیریت بحران بلایای طبیعی دارای اهمیت است جذب مشارکت‌های حداکثری مردمی است. اگر دولت نتواند از ظرفیت مشارکت‌های مردمی در مهار بحران سیل استفاده کند مجبور است هزینه‌های جبران‌ناپذیری را متحمل شود. انجمن‌ها یا تشکلهای مردم‌نهاد یکی از گروه‌های داوطلبانه مردمی هستند که قادرند در این زمینه نقش حائز اهمیتی ایفا کنند. باتوجه به این موضوع این تحقیق در تلاش است تا درک معنایی و تفسیر تشکلهای مردم‌نهاد مشارکت‌کننده در امداد رسانی سیل شهرستان چابهار از عوامل مؤثر بر مشارکت همیارانه شهروندان در بحران سیل در این منطقه را مورد بررسی قرار دهد.

در اکثر تحقیقاتی که در زمینه مشارکت‌های اجتماعی و همچنین مشارکت‌های همیارانه صورت گرفته است، از روش پیمایشی و پرسش‌نامه‌های بسته استفاده شده که ادبیات تحقیقات در این خصوص را گاهی به تکرار مباحث پیشین در حوزه موضوع بدل کرده است. از طرف دیگر تحقیقات محدودی در خصوص مدیریت بحران‌های اجتماعی و نقش مشارکت‌های همیارانه در ارائه برنامه جامع مدیریت بحران وجود دارد. در نتیجه می‌توان گفت رابطه مدیریت بحران‌های طبیعی از جمله سیل و نقش مشارکت‌های همیارانه در آن، مستلزم مطالعه و واکاوی است و در پژوهش‌های پیشین چندان مورد توجه قرار نگرفته است، واکاوی درک معنایی و تفسیر تشکلهای مردم‌نهاد مشارکت‌کننده در سیل چابهار در سال ۱۳۹۸ از نقش مشارکت‌های همیارانه در مدیریت این بحران می‌تواند به ارائه مدل جامع در جهت مدیریت بحران‌های طبیعی منجر شود. اهداف تحقیق پیشرو بدین قرارند:

اهداف اصلی

واکاوی تأثیر درک معنایی و تفسیر تشکلهای مردم‌نهاد از مشارکت‌های همیارانه شهروندان بر کیفیت امداد رسانی به سیل چابهار.

اهداف فرعی

۱. بررسی راهبردها یا عمل‌تعامل تشکلهای مردم‌نهاد مشارکت‌کننده در امداد رسانی سیل شهرستان چابهار در جهت مدیریت کارآمد بحران سیل؛ ۲. بررسی شرایط یا عوامل علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای مؤثر بر مدیریت کارآمد بحران سیل براساس نقش تشکلهای مردم‌نهاد؛ ۳. بررسی چالش‌های پیش‌روی تشکلهای مردم‌نهاد (پیامدها) در کمک‌رسانی در بحران طبیعی سیل چابهار.

پیشینه پژوهش

نوروزی و جوان فروزنده (۱۴۰۰) در تحلیل سوبه‌های مفهوم مشارکت در فرایند طراحی فضاهای عمومی، به این نتیجه رسیدند که علی‌رغم وجود روش مشخص انگیزشی مشارکتی در طراحی، توجه به این مقوله عمدتاً به سطح پایینی از روش‌های دریافت اطلاعات (مانند مصاحبه و ضبط نظرات بهره‌برداران) اکتفا شده و نوعی اغفال در سطوح کلان طراحی، برنامه‌ریزی و تصمیم‌سازی مشاهده می‌شود. **علمی (۱۴۰۰)** در بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با مشارکت شهروندان تبریز در روند توسعه پایدار شهر به موانع ساختاری در نظام سیاسی و فرهنگی کشور در خصوص مشارکت اشاره دارد. نتایج حاکی از آن است که پیوند افراد با جامعه و برقراری رابطه با آن و گسستگی آن‌ها از جامعه، همه به محیط اجتماعی و فرهنگی که در آن قرار گرفته‌اند، برمی‌گردد. **شریف‌زاده و صادقی (۱۳۸۸)** در بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در

علت‌های وقوع بحران باتوجه به نقش عملکردی آن‌ها به سه گروه اصلی، زمینه‌ساز و بازدارنده تقسیم می‌شود. علل اصلی، علت‌هایی هستند که نقش مؤثری در بروز واقعه دارند که می‌توانند آشکار یا پنهان باشند. علت‌های زمینه‌ساز، عللی هستند که ضمن اثرگذاری بر علل اصلی از خاصیت تسهیل‌کنندگی برخوردار هستند که معمولاً به‌صورت ظاهری نیز بروز می‌کنند. علت‌های بازدارنده، عللی را شامل می‌شوند که در جلوگیری از توسعه بحران نقش آفرین هستند.

مدیریت بحران از اصطلاحات حوزه مدیریت است که به مجموعه‌ای از فعالیت‌ها، چاره‌جویی‌ها و دستورالعمل‌هایی اطلاق می‌شود که مدیریت یک سازمان، در چالش با بحران انجام می‌دهد و هدف آن کاهش روند، کنترل و رفع بحران است. مدیریت بحران، دانشی کاربردی است که طی آن با مشاهده نظام‌مند بحران‌ها و تجربه و تحلیل آن‌ها، می‌توان پیشگیری‌های لازم را انجام داد و در صورت بروز بحران، در خصوص کاهش اثرات، امدادسانی سریع و بهبود و بازسازی اوضاع اقدام کرد. همچنین مدیریت بحران به مجموعه‌ای از مهارت‌ها یا فرایندهای تحقیقی گفته می‌شود که در هنگام وقوع مخاطرات غیرمتعارف یا وضعیت مشکل به کار گرفته می‌شود تا تعادل به سیستم بازگردد؛ بنابراین مدیریت بحران به مجموعه طرح‌ها و روش‌های پیشرفته و خاصی گفته می‌شود که برای پیشگیری و مهار بحران مورد استفاده قرار می‌گیرند (برنجکار، ۱۳۹۸).

در مدیریت بحران سعی بر این است تا با کمک گرفتن از تجربیات گذشته و شناخت دقیق پدیده‌های طبیعی و محیطی، نسبت به پیش‌بینی و پیشگیری حوادث غیرمترقبه و جلوگیری از غافل‌گیری اقدام کرد تا بتوان خسارت‌های ناشی از آن‌ها را به حداقل ممکن کاهش داد. از این‌رو چرخه مدیریت بحران از دوران قبل از وقوع حادثه شروع و تا به مرحله عادی‌سازی و بازسازی ادامه می‌یابد (حبیب‌زاده و جوادیان، ۱۳۸۹). صاحب‌نظران چرخه کاملی برای مدیریت بحران تعریف کرده‌اند. در این چرخه مدیریت بحران دارای ۶ مرحله است که این مراحل به ترتیب عبارت‌اند از: ۱. مرحله تحلیل خطرپذیری (شامل بررسی تاریخچه بحران، تحلیل مخاطرات، تحلیل آسیب‌پذیری)؛ ۲. مرحله پیشگیری و کاهش اثرات مخرب بلافاصله؛ ۳. مرحله آمادگی؛ ۴. مرحله پیش‌بینی و هشدار اولیه؛ ۵. مرحله پاسخ‌گویی؛ ۶. مرحله بازیابی.

چهار مرحله نخست در مرحله قبل از وقوع، مرحله پنجم در مرحله هنگام وقوع و مرحله ششم در مرحله وقوع قرار دارند (بصیریان جهرمی و همکاران، ۱۳۹۴).

مدیریت بحران شامل ۳ فاز قبل، حین و بعد از وقوع بحران است. طبیعی است که بهترین روش برای مقابله با بحران، جلوگیری از رخداد آن است. اگر کانون‌های خطر که می‌توانند آغازگر بحران باشند، شناسایی و اقدام به حذف یا مهار آن‌ها شود، هرگز بحرانی به وقوع نخواهد پیوست که نیاز به مقابله با آن باشد. پس اقدامات قبل از وقوع همانند ارزیابی ریسک و شبیه‌سازی پیامد آتش‌سوزی می‌تواند بسیار کارساز باشد (حبیب‌زاده، ۱۳۸۹).

اداره امور شهر به این موضوع اشاره می‌کند که اگر مدیریت شهری بتواند از یک طرف فرهنگ مشارکت عمومی را گسترش دهد و از طرف دیگر در ساختار مدیریتی خود، مدیریت مشارکتی را اعمال نماید، بهتر بتواند به نتایج لازم در زمینه اهداف و برنامه‌های خود برسد. **جهانبانی، احمدی و بهزادفر (۱۴۰۰)** در بررسی عوامل مؤثر بر جلب اعتماد شهروندان در راستای تقویت مشارکت جمعی در اجرای طرح‌های توسعه شهری، تفاوت معناداری بین متغیر ویژگی‌های شهروندان برای اعتماد به مشارکت از دید مدیران و برنامه‌ریزان شهری و شهروندان مشاهده کردند. **فیروزنیا، نصرت و قادری (۱۴۰۰)** در ارزیابی تاب‌آوری روستاهای دهستان باروق و میان‌دوباب، در زمان مسدود شدن جاده‌های ارتباطی بر اثر بارش برف، نشان دادند میزان تاب‌آوری سکونتگاه‌های روستایی دهستان باروق در صورت قطع جاده‌های ارتباطی توسط برف در سطح مطلوبی قرار دارد و تنها در بعد کالبدی کمتر از میانگین است. همچنین مهم‌ترین عامل مؤثر در افزایش تاب‌آوری روستاییان در مواقع مسدود شدن جاده‌های ارتباطی در اثر بارش برف، «افزایش مشارکت اجتماعی و توان اقتصادی» است.

نتایج تحقیق **لی، فینگ و همکاران (۲۰۲۰)** در بررسی رابطه بین انگیزه و قصد مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی شهری، در وهله‌ی چین، حامی تأثیرات مثبت «جامعه مدنی»، «منافع شخصی»، «نفوذ اجتماعی» و تأثیر منفی «محدودیت‌ها» بر قصد مشارکت در برنامه‌ریزی شهری در این شهر است. **ویسنی کاشی (۲۰۲۰)** در تحقیق خود با عنوان «شکل‌گیری جامعه کثرت‌گرا و تأثیر آن بر تغییرات آب‌وهوایی» به این نتیجه رسید که روش‌های مؤثرتری برای فعال‌سازی و آموزش جامعه در مبارزه با تغییرات آب‌وهوایی نیاز است. **بنیستانوا و همکاران (۲۰۱۴)** در پژوهش خود با عنوان «آماده‌سازی داده‌ها برای مدل‌سازی لجستیک مدیریت بحران سیل»، به لزوم گردآوری اطلاعات حوادث گذشته به‌منظور بهره‌گیری در مدیریت کارآمد بحران تأکید داشتند. **جاسینوفسکی (۲۰۱۱)** در پژوهش خود با عنوان «پشتیبانی تصمیم برای مدیریت بحران سیل، بر لزوم پیشگیری بهینه در مدیریت سیلاب‌ها تأکید دارد و تأکید نتایج بر نکته است که پیشگیری در مدیریت کارآمد بحران‌ها نقش کلیدی دارد.

چارچوب مفهومی

امروز هیچ نظام سیاسی و جامعه‌ای نمی‌تواند مصون از بحران و پیامدهای کوتاه و بلندمدت آن باشد. بحران‌ها بخش جدانشدنی زندگی و لازمه توسعه سیاسی هستند. بحران‌ها بر حسب نوع، شدت و گستره محیطی بحران، می‌توانند نظام سیاسی و نخبگان حاکم را در شرایط دشوار و پرمخاطره ای قرار دهند. افزایش ظرفیت‌های ساختاری و کارکردی نظام سیاسی جهت پاسخ‌گویی مناسب و عادلانه به نیازها و احتیاجات مردم، عامل مؤثری برای شکل دادن به سازه‌های مقاوم مردمی مقابله با بحران است.

شیوه مشارکت واقعی: در این شیوه، دولت به طور کامل از مشارکت اجتماعی حمایت می کند و از طریق ایجاد سازوکارهایی برای ورود مؤثر اجتماعی محلی در تمامی زمینه ها، تلاش می کند.

نظریه پردازان اخیر بر این باورند که در همه نظریه های مشارکتی عملاً اذعان به این مهم وجود دارد که امکان مشارکت امری از بالا به پایین و به عبارتی بخشش از نظام و دولت به مردم است؛ بنابراین آن ها از نظریه شراکت به جای نظریه مشارکت دفاع می کنند. براساس نظریه شراکت، دولت و مردم شرکایی هستند که با یکدیگر تقسیم کار می کنند (آلموند و ویربا، ۲۰۱۹).

عامل تعیین کننده توسعه اجتماعی، به رغم تجربه های متفاوت، کارآمد بودن دولت است. دولت در فرایند توسعه اجتماعی و اقتصادی نقش محوری دارد (ایمب، ۲۰۰۷). مهم ترین اقداماتی که دولت ها می توانند برای تقویت سرمایه اجتماعی جامعه خود انجام دهند، عبارتند از: تشویق و تقویت تشکیل نهادهای مدنی، تقویت و غنی سازی آموزش های عمومی، تأمین امنیت شهروندان در جهت حضور داوطلبانه در نهادهای اجتماعی، پرهیز از تصدی گری بخش های مختلف اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و واگذاری فعالیت های مربوطه به نهادهای مردمی برای جلب مشارکت آن ها در فعالیت ها و زمینه سازی ایجاد و تقویت نهادهای اجتماعی و شبکه های اعتماد بین آحاد مختلف مردم. سازمان های مردم نهاد، یکی از بسترهای تسری توسعه اجتماعی در تمامی تعاریف سرمایه اجتماعی است، چراکه تبلوری از مشارکت به معنای سهمین شدن افراد جامعه در امور است (فوکویاما، ۱۳۷۹) سازمان های مردم نهاد با ویژگی هایی از جمله نداشتن وابستگی به ساختار دیوان سالارانه و منابع عمومی دولت، داوطلبانه و دموکراتیک بودن، از سازمان های دولتی متمایزند (لیپسون و وارن، ۲۰۰۶). آینده جهان در سیطره سازمان های غیردولتی خواهد بود. بر همین اساس هر کشوری احتمال بقای قدرتمند خود را از طریق گسترش سازمان های مردم نهاد رقم خواهد زد (افضلی و همکاران، ۱۳۹۷).

روش

این تحقیق از روش های کیفی و راهبرد نظریه زمینه ای استفاده شده است. روش نمونه گیری هدفمند بوده و نمونه به مرور انتخاب شد. به این ترتیب در این تحقیق ضمن تماس با اعضای تشکلهای مردم نهاد مشارکت کننده در امداد رسانی سیل منطقه چابهار در سال ۱۳۹۸، متن مصاحبه اولیه به دست رئیس انجمن ها رسید و با ارسال نامه ای حاوی مشخصات پژوهش، جهت تنظیم وقت مصاحبه، از اعضای انجمن آن ها برای همکاری در این تحقیق دعوت شد. نمونه گیری از آغاز مطالعه به طور تفصیلی برنامه ریزی نشد، ولی به موازات پیشرفت پژوهش، زمانی پایان پذیرفت که همه دسته بندی ها اشباع شدند، یعنی نمونه گیری تا زمانی ادامه یافت که نمونه های بعدی، مطالب تکمیل کننده ای به اجزای

یکی از مهم ترین عواملی که به تداوم حیات بشر کمک کرده، همکاری و مشارکت میان انسان ها است. از منظر جامعه شناسی، مشارکت به عنوان فرایند تعاملی چندسویه مطرح می شود، که مداخله و نظارت مردم و قابلیت سیاسی اجتماعی نظام را در دستیابی به توسعه، همراه با عدالت اجتماعی در پی خواهد داشت. مشارکت در فراگرد توانمندسازی افراد جامعه، بر ۳ ارزش بنیادی سهیم کردن مردم در قدرت، راه دادن مردم به نظارت بر سرنوشت خویش و بازگشودن فرصت های پیشرفت به روی مردم تأکید می کند (حبیبی و سعیدی رضوانی، ۱۳۸۵). در این میان مشارکت اجتماعی دلالت بر گسترش روابط بین گروهی در قالب انجمن های داوطلبانه، باشگاه ها، اتحادیه ها و گروه هایی دارد که معمولاً خصلتی محلی و غیردولتی دارند که در قالب سیاست های اجتماعی، مشارکت و درگیر ساختن مردم در فرایندهای اجتماعی مختلف را هدف خود می دانند. در واقع مشارکت یعنی اینکه صدای شهروندان در مراکز تصمیم گیری یک حکومت شنیده شود. مشارکت های همیارانه نوع خاصی از مشارکت اجتماعی است که هدف آن کمک و همکاری با افراد نیازمند است. زمانی که بحران هایی، از جمله سیل و زلزله و غیره اتفاق می افتد، شهروندان از طریق مشارکت های همیارانه به کمک آسیب دیدگان می شتابند. چه این همیاری از طریق کمک های مالی و یا جنسی (کالایی، پوشاک، خوراک و غیره) باشد و چه اینکه به گونه ای داوطلبانه افراد مستقیماً به محل حادثه اعزام شوند.

براساس پاسخ دولت ها به مشارکت، جیمز میجلی آن را به چهار نوع زیر تقسیم می کند:

شیوه ضد مشارکتی: طرفداران این عقیده معتقد به سرکوب مشارکت توده ها هستند. حکومت اجازه مداخله و مشارکت همگانی در تدوین سیاست ها را که ممکن است با اهداف کلان اجتماعی و اقتصادی آن ها تعارض پیدا کند، نمی دهد. (آلموند و ویربا، ۲۰۱۹).

شیوه مشارکت هدایت کننده: در این شیوه، دولت از مشارکت اجتماعات محلی با انگیزه های پنهانی، حمایت می کند. غالباً دولت ها با بهره گیری از شیوه های مشارکت هدایت شده، این اهداف را دنبال می کنند: استفاده ابزاری از مشارکت برای اجرای طرح ها و برنامه های مدنظر؛ کنترل جنبش ها و اجتماعات محلی و استفاده از جاذبه های مشارکت برای کسب مشروعیت سیاسی اجتماعی.

شیوه مشارکت فزاینده: شیوه برخورد دولت با مشارکت به شکلی دوگانه است. به گونه ای که با وجود حمایت از آن در موضع گیری های رسمی، عملاً هیچ اقدام مؤثری در مسیر تحقق پیشنهاد های مشارکتی انجام نمی دهد.

مشارکت کنندگان شماره ۲، ۳، ۴، ۵، ۶ و ۱۲ به مواردی از جمله جمع آوری اطلاعات روستاها توسط دهیاری‌های محلی (اطلاعات معلولین، بزرگسالان و غیره) اشاره دارند.

کیفیت مدیریت بحران نیز یکی دیگر از شرایط سبب ساز از نظر مشارکت کنندگان است که بازیرمقولاتی از جمله ضعف هماهنگی، ناتوانی در جذب پتانسیل انجمن‌های مردم‌نهاد، بی‌اعتمادی مردم به نیروهای امدادی و مدیریت غافلگیر معرفی شده است. مشارکت کننده شماره ۱۱ به «بی‌برنامگی و عدم مدیریت هماهنگ در بحران سیل سیستان» اشاره دارد و مشارکت کننده ۱۲ به «عدم به کارگیری‌های نیروهای مردمی و امدادسان به علت بی‌اعتمادی دولت به نیروهای مردم‌نهاد» اشاره داشت.

شفافیت عملکردی که با زیرمقولاتی از جمله جمع آوری اطلاعات صحیح منطقه؛ تعهد نیروهای امدادی، عدم تبعیض و شفافیت عملکرد است را می‌توان به عنوان یکی دیگر از شرایط سبب ساز معرفی کرد. شفافیت عملکردی از نظر مشارکت کننده شماره ۹ «در گرو اطلاعات دقیق از طرف مصیبت زدگان» است و از نظر مشارکت کننده شماره ۳ با «جمع آوری اطلاعات افراد محلی، زنان، کودکان و غیره» مشخص می‌شود.

فرهنگ سازی رسانه‌ای که با زیرمقولاتی از جمله اعتمادسازی در فضای مجازی، اعتمادسازی در رادیو و تلویزیون داخلی و اعتمادسازی رسانه‌های خارجی مشخص می‌شود یکی دیگر از شرایط سبب ساز است. مشارکت کننده شماره ۳ گفت: «حقیقتاً در سیستان همیشه بحث کمک‌رسانی در ذهن همه هست، چه برسد به اینکه بحران اتفاق افتاده باشد. معمولاً ما وقتی افزایش مشارکت مردمی داریم که رسانه‌ها در پشت داستان باشند.» مشارکت کنندگان ۴، ۷، ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۲ به مواردی از جمله «نمایش پشتکار و تلاش نیروهای امدادی»، «مصاحبه با مردم منطقه در خصوص حمایت نیروهای امدادی» و «نمایش حضور مسئولین و کمک‌رسانی دولت» اشاره داشتند و مشارکت کنندگان ۱، ۳، ۵، ۹ و ۱۲ به نقش رسانه‌های معاند در برهم زدن تعادل در کمک‌رسانی و بی‌آبرویی کمک‌رسانان و مسئولین اشاره داشتند و معتقد بودند رسانه داخلی باید برنامه‌های حمایتی در مقابل این تهدیدات و تخریب‌ها داشته باشد.

شرایط زمینه‌ای

شرایط زمینه‌ای مجموعه خاصی از شرایطی‌اند که در یک زمان و مکان خاص جمع می‌شوند تا مجموعه اوضاع و احوال یا مسائلی را به وجود آورند که اشخاص با عمل/تعامل‌های خود به آن‌ها پاسخ می‌دهند (جدول شماره ۳) (استراوس و کوربین، ۱۳۹۳ به نقل از اکبری و صفری، ۱۳۹۷)

تشکیل دهنده نظریه اضافه نمی‌کردند. در این پژوهش با ۲۵ نفر از اعضای انجمن‌های مردم‌نهاد که در امداد رسانی بحران سیل در منطقه چابهار مشارکت داشتند مصاحبه شد. از مصاحبه بیستم به بعد در هر دو گروه، تکرار در اطلاعات دریافتی مشاهده شد، اما برای اطمینان با ۵ نفر دیگر از مدیران و اعضا نیز مصاحبه ادامه پیدا کرد. با کسب رضایت از مصاحبه شوندگان تمام گفت‌وگوی آنان ضبط و روی کاغذ پیاده شد. به طور کلی مدت هر مصاحبه حدود ۸۰ تا ۱۲۰ دقیقه به طول انجامید. داده‌ها با استفاده از کدگذاری نظری (کدگذاری باز، محوری و گزینشی) تجزیه و تحلیل شدند.

در خصوص اعتبار و پایایی تحقیق کیفی، از ۲ فن به منظور سنجش اعتبار پژوهش به قرار زیر استفاده شد:

۱. کنترل یا اعتباریابی از سوی مشارکت کنندگان تحقیق: در این روش از افراد مشارکت کننده خواسته شد تا یافته‌های کلی را بررسی و قضاوت کرده و در مورد درستی آن نظر دهند. همچنین پژوهشگر برای بررسی صحت و سقم اطلاعات به دست آمده، مجدداً پس از پایان تحقیق به میدان رفت تا مجدداً اطلاعات به دست آمده را با مشارکت کنندگان در میان گذارد. بعد از ارائه نتایج پژوهش، بیشتر افراد با نتایج پژوهش موافق بودند.

۲. استفاده از فن ممیزی: در این زمینه، چند متخصص (۳ نفر دکتری جامعه‌شناسی و ۲ نفر دکتری مدیریت) بر مراحل مختلف کدگذاری، مفهوم سازی و استخراج مقولات نظارت داشتند. مشخصات شرکت کنندگان در پژوهش در جدول شماره ۱ آمده است.

یافته‌ها

شرایط علی یا سبب ساز

شرایط سبب ساز معمولاً آن دسته از رویدادها و وقایع‌اند که بر پدیده‌ها اثر می‌گذارند (اکبری و صفری، ۱۳۹۷). در پژوهش حاضر شرایط سبب ساز عواملی هستند که بر مشارکت همیارانه شهروندان در بحران سیل منطقه چابهار در سال ۱۳۹۸ مؤثر بودند. مقولات و زیرمقولات عمده به دست آمده از جریان پژوهش در جدول شماره ۲ آمده است.

یکی از شرایط علی یا سبب ساز که بر مشارکت همیارانه شهروندان در بحران سیل منطقه چابهار تأثیرگذار بود تشکیل و حمایت از تشکلهای مردم‌نهاد است که با زیرمقولاتی از جمله کمک‌رسانی توسط تشکلهای مردم‌نهاد، آموزش به نیروها توسط تشکلهای مردم‌نهاد و جمع آوری اطلاعات از طریق دهیاری‌ها، بخشداری‌ها و غیره مشخص شده است. مشارکت کننده شماره ۱، مهم‌ترین کارکرد تشکلهای مردم‌نهاد را در بحران سیل «حضور به موقع در منطقه آسیب دیده سیستان» می‌داند. مشارکت کننده شماره ۳ معتقد است که کارکرد دیگر انجمن و گروه‌های مردم‌نهاد را «می‌توان در آموزش نیروهای داوطلب در منطقه» قلمداد کرد.

جدول ۱. مشخصات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

شماره	جنسیت	سن	میزان تحصیلات	تاهل	سابقه کاری	سمت سازمانی
۱	مرد	۴۸	ارشد	متاهل	۱۸	مؤسس و سرپرست انجمن
۲	مرد	۳۲	ارشد	متاهل	۱۰	عضو انجمن
۳	مرد	۳۳	کارشناسی	مجرد	۱۷	عضو انجمن
۴	زن	۳۸	ارشد	مجرد	۳	هیئت مدیره
۵	زن	۲۷	کارشناسی	مجرد	۴	عضو انجمن
۶	مرد	۳۹	دیپلم	متاهل	۳	عضو انجمن
۷	زن	۳۷	کارشناسی	متاهل	۱۰	عضو انجمن
۸	زن	۴۰	کارشناسی	مجرد	۵	عضو انجمن
۹	زن	۳۱	کارشناسی	متاهل	۴	عضو انجمن
۱۰	مرد	۴۰	ارشد	متاهل	۱۷	عضو انجمن
۱۱	مرد	۳۸	ارشد	مجرد	۱۳	عضو انجمن
۱۲	مرد	۲۸	کارشناسی	مطلقه	۳	عضو انجمن
۱۳	مرد	۳۲	کارشناسی	متاهل	۴	امدادگر داوطلب
۱۴	مرد	۲۸	کارشناسی	مجرد	۶	امدادگر داوطلب
۱۵	مرد	۴۲	کارشناسی	مطلقه	۵	امدادگر داوطلب
۱۶	مرد	۲۹	کارشناسی	مجرد	۴	امدادگر داوطلب
۱۷	مرد	۳۵	کارشناسی	متاهل	۸	امدادگر داوطلب
۱۸	مرد	۲۴	کارشناسی	مجرد	۷	امدادگر داوطلب
۱۹	مرد	۲۷	کارشناسی	مجرد	۲	امدادگر داوطلب
۲۰	مرد	۳۸	کارشناسی	مطلقه	۶	امدادگر داوطلب
۲۱	زن	۳۲	کارشناسی	متاهل	۸	امدادگر داوطلب
۲۲	مرد	۳۵	کارشناسی	مجرد	۸	امدادگر داوطلب
۲۳	مرد	۲۶	کارشناسی	مجرد	۶	امدادگر داوطلب
۲۴	مرد	۲۹	کارشناسی	مجرد	۶	امدادگر داوطلب
۲۵	زن	۴۱	کارشناسی	متاهل	۴	امدادگر داوطلب

به منطقه ارسال شده بود در اختیار ما قرار دادند»

ساختار فرهنگی در جامعه که بازیرمقولاتی، از جمله خرده فرهنگ تاب‌آوری مردم منطقه، ساختار قومیتی و فرهنگ پوششی، ضعف ارتباطی و محیط بسته فرهنگی مشخص می‌شود می‌تواند هم نقش تسهیل‌کننده و هم نقش بازدارنده‌ای را در بحران‌های طبیعی بازی کند. از نظر مشارکت‌کننده شماره ۲ «مردم سیستان آن قدر آسیب‌دیده‌اند که فرهنگ تاب‌آوری در آن‌ها بالا رفته است»

یکی از مهم‌ترین شرایط زمینه‌ای، حمایت‌های مردمی منطقه از گروه‌های امدادی است که با زیرمقولاتی از جمله مدیریت توزیع کمک‌های مردمی، اختصاص وسایل و لوازم مورد نیاز وریش سفیدان و بزرگان منطقه مشخص شده است. مشارکت‌کننده شماره ۱ به این موضوع اشاره داشت «مردم محلی (حتی قاجاقچیان) ماشین‌های هایلوکس خود را در اختیار ما برای کمک‌رسانی قرار دادند» مشارکت‌کننده شماره ۳ به این موضوع اشاره دارد که «مردم محلی را جهت استقرار و بسته‌بندی کمک‌های مردمی که

جدول ۲. شرایط سبب ساز-مفاهیم و مقوله های فرعی و اصلی

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم
تشکیل و حمایت از تشکل های مردم نهاد	کمک رسانی توسط تشکل های مردم نهاد	ارسال کمک های مالی و وسایل مورد نیاز توسط تشکل های مردم نهاد در سطح کشوری، اعزام نیروهای داوطلب به منطقه، ارسال کمک های نقدی و غیر نقدی، حضور به موقع در منطقه
	آموزش به نیروها توسط تشکل های مردم نهاد	آموزش به ده داری و بخش داری ها توسط تشکل های مردم نهاد، روند توزیع کالا و خدمات از طریق بسته بندی و ارسال آن به بخش داری و دهیاری ها
کیفیت مدیریت بحران	جمع آوری اطلاعات	جمع آوری اطلاعات روستاها توسط دهیاری های محلی؛ اطلاعات معلولین، بزرگسالان و غیره
	ضعف هماهنگی	بی برنامه گی و عدم مدیریت هماهنگی، بی نظمی و بی برنامه گی، مدیریت ناهماهنگ، ناهماهنگی بین نیروها و سازمان های دولتی، ناهماهنگی بین نیروهای امدادی، عدم هماهنگی بین دستگاه ها و توزیع اقلام مورد نیاز، عدم به کارگیری نیروهای مردمی و امداد رسانی ناتوانی دستگاه ها در جذب پتانسیل های مردمی تشکل ها، آزردن شدن نیروهای مردم نهاد در کمک رسانی
شفافیت عملکردی	بی اعتمادی مردم به نیروهای امدادی	اعتماد مردم به هلال احمر، هیچ نهاد غیر هلال احمر نمی تواند کار کمک رسانی انجام دهد، مسدودی حساب های اعضای انجمن
	مدیریت غافلگیر	ضعف در مدیریت، کمبود تجربه، عدم آشنایی با اصول فنی کار، عدم دانش فنی، عدم وجود خط مشی برای مدیریت بحران، مدیریت همیشه غافلگیر، مدیریت آزمون و خطا به جای مدیریت بحران
شفافیت عملکردی	اطلاعات صحیح منطقه	جمع آوری اطلاعات افراد محلی، زنان، معلولان، سالخورده گان، کودکان، افراد نیازمند و بحران زده
	تعهد نیروهای امدادی	تعهدات نیروهای امدادی و مردم نهاد، نیروهای متعهد، نیروهای متدین در عمل و کردار، نیروهای با ایمان، نیروهای اخلاق مدار، نیروهای جهادگر
شفافیت عملکردی	عدم تبعیض	شفافیت عملکردی، شفافیت در توزیع، توزیع عادلانه، شفافیت در ارقام و کمک ها، دلسوزی و صبر
	شفافیت عملکرد	عدم تبعیض در توزیع کمک های مردمی، یکدست بودن کمک ها در توزیع، عدم تفاوت گذاری بین مردم در کمک رسانی
فرهنگ سازی رسانه ای	اعتماد سازی در فضای مجازی	اعتماد سازی فرهنگی در فضای مجازی، اعتماد سازی توسط شبکه های اجتماعی، اعتماد سازی در گروه های مجازی
	اعتماد سازی رسانه ملی	نمایش پشتکار و تلاش نیروهای امدادی، مصاحبه با مردم منطقه در خصوص حمایت نیروهای امدادی، نمایش حضور مسئولین و کمک رسانی دولت
فرهنگ سازی رسانه ای	اعتماد سازی رسانه های خارجی	اعتماد سازی در شبکه های ماهواره ای، برگزاری جلسات گفت و گو در رسانه های معاند و نمایش مسئولیت پذیری دولت، ارائه اسناد در خصوص مسئولیت پذیری دولت، نیروهای امدادی، قدر دانی از تشکل های مردم نهاد، نمایش تلاش آن ها

شرایط مداخله گر

به شرایطی اشاره دارد که تعاملات را تسهیل یا محدود می کند و از سوی دیگر می تواند شرایط سبب ساز را تخفیف یا تغییر دهد (حیدری و همکاران، ۱۳۹۸). یکی از مهم ترین شرایط مداخله گر از نظر مشارکت کنندگان در پژوهش کیفیت و چگونگی اطلاع یابی است که با زیرمقولاتی، از جمله اطلاع از مکان های مناسب امداد، اطلاع از چگونگی فرایند امداد و اطلاع از چگونگی توزیع اقلام مشخص می شود. مشارکت کننده شماره ۴ گفت: «تشکل های مردم نهاد در منطقه آسیب دیده که اصولاً از مردم منطقه تشکیل شده اند، مهم ترین کارکردی که دارند این است که می توانند در اطلاع رسانی در خصوص عمق فاجعه، کمک های مورد نیاز و مسائل مربوط به امدادگران هلال احمر کمک کنند». از نظر مشارکت کننده شماره ۶ «اطلاعات در خصوص حجم فاجعه» و

مشارکت کننده شماره ۱۰ «به ضعف ارتباطی» اشاره داشت و گفت: «با مردم به خاطر تفاوت زبانی نمی شد خیلی صمیمی بود و در کمک رسانی این موضوع مشکل ایجاد می کرد».

اخلاق حرفه ای نیروهای امدادی یکی دیگر از شرایط مهم زمینه ای از نظر مشارکت کنندگان در تحقیق است که با زیرمقولاتی از جمله اخلاق اعتدال و صبر و مسئولیت پذیری مشخص می شود. از نظر مشارکت کننده شماره ۶ «امداد رسان باید صبور باشد و از درگیری و ایجاد تنش با مردم و مسئولین بپرهیزد. مشارکت کنندگان شماره ۱، ۳، ۴، ۵، ۷ و ۹ به مواردی، از جمله تجربه و اخلاق حرفه ای، مسئولیت پذیری نیروهای امدادی، روحیه ایثارگری، همیاری، کمک رسانی، صمیمیت و از خودگذشتگی اشاره داشتند.

جدول ۳. شرایط زمینه‌ای - مفاهیم، مقوله‌های فرعی و اصلی

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم
مدیریت توزیع کمک‌های مردمی	مدیریت توزیع کمک‌های مردمی	بسته‌بندی محصولات ارسالی در منطقه و مدیریت آن، مدیریت توزیع کالا و خدمات، منظم کردن توزیع اقلام خوراکی و پوشاک
حمایت‌های مردمی منطقه از گروه‌های امدادی	اختصاص وسایل و لوازم مورد نیاز	اختصاص وسایل مورد نیاز توسط گروه‌های مردمی: ماشین، وسایل و لوازم مورد نیاز کمک‌رسانی، کمک‌رسانی مدیران مدارس، ملاکان بزرگ منطقه، دانشگاه آزاد و سازمان‌های بومی
ریش‌سفیدان و بزرگان منطقه	ریش‌سفیدان و بزرگان منطقه	ریش‌سفیدها پل ارتباطی ما با روستاهای آسیب‌دیده بودند، کمک‌رسانی بزرگان و ریش‌سفیدان به امدادگران، کمک ریش‌سفیدان در تهیه اقلام مورد نیاز، ماشین‌های سنگین و باری و کمک به ارسال اقلام کمکی
خرده‌فرهنگ تاب‌آوری مردم منطقه	خرده‌فرهنگ تاب‌آوری مردم منطقه	فرهنگ تاب‌آوری در شرایط اقلیمی، مردم به سختی عادت داشتند، مردم به فقر و تهیدستی عادت دارند، مردم تاب‌آور، مردم دردمند دردهای تکراری شده برای مردم سیستم
ساختار فرهنگی	ساختار قومیتی و فرهنگ پوششی	مشکل فرهنگی در لباس‌های اهدایی، ساختار قومیتی خاص
ضعف ارتباطی	ضعف ارتباطی	ضعف تبادل اطلاعات و انرژی بین نیروهای امدادی و مردم منطقه، ضعف محاوره‌ای و زبانی در برقراری ارتباط با مردم آسیب‌دیده، ضعف فرهنگی و ارتباطی
محیط بسته فرهنگی	محیط بسته فرهنگی	خانم‌ها حق نداشتند هیچ مشارکتی داشته باشند، محیط فرهنگی بسته بود و مردم برای ایجاد ارتباط نمی‌آمدند
احترام‌گذاری	احترام‌گذاری	عدم تحقیر مردم توسط نیروهای امدادی
اخلاق حرفه‌ای نیروهای امدادی	اخلاق اعتدال و صبر	صبوری، عدم تحریک مردم منطقه، عدم موضع‌گیری سیاسی نسبت به مردم، عدم راه انداختن بحث و جدل بین مردم و نیروها، مدیریت درست صحنه، رفتار معقول، پوشش صحیح
مسئولیت‌پذیری	مسئولیت‌پذیری	تجربه و اخلاق حرفه‌ای، مسئولیت‌پذیری نیروهای امدادی، روحیه ایثارگری، همیاری، کمک‌رسانی، صمیمیت، از خودگذشتگی

در جهت بالا بردن مهارت‌های کمک‌رسانی» اشاره داشت و مشارکت‌کننده شماره ۲ از «عدم آگاهی در تعامل با تشکل‌های مردم‌نهاد» سخن گفت.

یکی دیگر از راهبردهای مهم موردنظر مشارکت‌کنندگان «مدیریت عمل‌گرای جهادی انقلابی» بود که با زیرمقولاتی از جمله حمایت از انجمن‌ها، تسهیل همکاری و مدیریت عمل‌گرا مشخص می‌شود. از نظر مشارکت‌کننده شماره ۳ «مدیریت به گونه‌ای باید باشد که برگرفته از تجارب پیشین و با دوری از شعار و خودنمایی باشد» مشارکت‌کننده شماره ۱۱ «مدیریت جهادی انقلابی را که برگرفته از تعامل و اعتماد متقابل مردم و نیروها است» بر مدیریت بحران مؤثر می‌داند.

بسترسازی مشارکتی به‌عنوان یکی دیگر از راهبردهای مهم که با زیرمقولاتی از جمله ارتباطات بین‌فردی امدادگران و تنش‌زدایی معرفی می‌شود می‌تواند در روند امداد نقش مهمی داشته باشد. امدادگران از نظر مشارکت‌کننده شماره ۲ باید «افرادی با قدرت انعطاف بالا» و از نظر مشارکت‌کننده ۵ افرادی با «صبر و حوصله زیاد» باشند. مشارکت‌کنندگان ۵، ۸، ۹، ۱۰ و ۱۱ بر مواردی از جمله «فرمان‌پذیری خوب، همدلی و همکاری، ارتباط و وضعیت روحی‌روانی مطلوب و مدیریت تیمی فرمانده امدادی» اشاره کردند.

از نظر مشارکت‌کننده شماره ۱۲ «مکان‌های خطرناک/افراد درگیر حادثه» می‌توانند بسیار مفید باشند. از نظر مشارکت‌کنندگان شماره ۳، ۸، ۹ و ۱۰ به مواردی از جمله اطلاع از چگونگی توزیع اقلام کمکی، نیازهای بهداشتی، پزشکی، نیاز کالایی، نیاز خدمات، مکان‌های مناسب کانکس، احداث دستشویی و حمام اشاره داشتند. دیگر موارد مطروحه در **جدول شماره ۴** گزارش شده است.

راهبردها (عمل - تعامل ها)

راهبردها یا عمل - تعامل‌ها، کنش‌های بامنظور عمدی‌اند که برای حل یک مسئله صورت می‌گیرند و با صورت گرفتن آن‌ها پدیده شکل می‌گیرد. راهبردها به آنچه فرد در درون خود می‌گوید و می‌کند نیز اطلاق می‌شود (**حیدری و همکاران، ۱۳۹۸**). مهم‌ترین راهبردها یا عمل - تعامل‌ها در ارتباط با مشارکت همیارانه شهروندان در بحران سیل منطقه چابهار در سال ۱۳۹۸ در **جدول شماره ۵** مشخص شده است.

از نظر مشارکت‌کنندگان در تحقیق «پایین بودن سطح اطلاعات مردم در خصوص امداد رسانی» یکی از مشکلات مهم در امداد رسانی است. مشارکت‌کننده شماره ۴ به «لزوم آموزش

جدول ۴. شرایط مداخله گر - مفاهیم، مقوله‌های فرعی و اصلی

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم
کیفیت و چگونگی اطلاعاتی	اطلاع از مکان‌های مناسب امداد	کارکرد اطلاع‌رسانی تشکلهای بومی به نیروهای امدادی،
	اطلاع از چگونگی فرایند امداد	تدقیق مکان کمک‌رسانی نیروهای امدادی تحت تأثیر تشکلهای مردم‌نهاد محلی
کیفیت توزیع کالا و خدمات امدادی	اطلاع از چگونگی توزیع اقلام	اطلاعات در خصوص حجم فاجعه، آسیب‌های وارده، مکان‌های مناسب امداد
	توزیع کالا	مکان‌های خطرناک، افراد درگیر حادثه، افراد نیازمند امداد
کیفیت اعتماد نهادی	خدمات امدادی	اطلاع از چگونگی توزیع اقلام کمکی، نیازهای بهداشتی، پزشکی، نیاز کالایی،
	بی‌اعتمادی و ناهماهنگی برنامه‌ها	نیاز خدمات، مکان‌های مناسب کانکس، احداث دستشویی و حمام
کیفیت اعتماد نهادی	تصور ناعدالتی و قوم‌مداری	چگونگی توزیع کالا و خدمات، توزیع اقلام امدادی، توزیع عادلانه کانکس یا چادرها،
	شبکه‌های معاند	توزیع خدمات رفاهی از قبیل سرمایش و گرمایشی و بهداشتی
سواد و آگاهی	بی‌اعتمادی و ناهماهنگی برنامه‌ها	چگونگی امدادرسانی، وضعیت امدادی، عادلانه بودن امدادرسانی در منطقه
	تصور ناعدالتی و قوم‌مداری	بی‌اعتمادی به دولت و نهادهای وابسته، از جمله هلال احمر، بی‌اعتمادی به نیروهای امدادی،
تعارضات اجتماعی فرهنگی	تعارضات سیاسی فرهنگی	بی‌اعتمادی در توزیع عادلانه کمک‌ها
	همبستگی قومی فرهنگی	تصور فساد و رانت، سنگ‌اندازی نیروها دولتی، بی‌توجهی دولت به سیستم، عدم توجه دولت به اهل تسنن،
گرایشات دینی و اعتقادی	گرایشات دینی و اعتقادی	دلخوری‌هایی به علت نگاه سیاسی، دلخوری‌هایی به علت نگاه قومیتی به سیستم
	وضعیت اقتصادی	نقش شبکه‌های معاند نظام در بی‌اعتمادی، بی‌اعتمادسازی رسانه‌های معاند دشمنان نظام و انقلاب
تعارضات اقتصادی معیشتی	روابط اجتماعی ضعیف به علت سواد پایین	تشکیل و حمایت از تشکلهای مردم‌نهاد تحت تأثیر سواد و آگاهی مردم، آموزش از سنین پایین در
	وضعیت اقتصادی	برانگیختگی مشارکت
تعارضات اجتماعی فرهنگی	تعارضات سیاسی فرهنگی	کاهش مشارکت در تعارضات اجتماعی سیاسی و فرهنگی، نگاه قومیتی به سیستم،
	همبستگی قومی فرهنگی	تناقضات فرهنگی بین سیستم و دیگران، شکاف سیاسی بین شیعه و سنی
گرایشات دینی و اعتقادی	گرایشات دینی و اعتقادی	همبستگی قومیتی، شناخت و آگاهی مردم از یکدیگر، روحیه همدلی و مشارکت در مردم،
	وضعیت اقتصادی	روحیه کمک به هم‌نوع در مردم، ارزش‌های دینی کمک به هم‌نوع،
تعارضات اقتصادی معیشتی	گرایشات دینی و اعتقادی	بحث قومی قبیله‌ای در تسهیل کمک‌رسانی، تفکر ایثارگرانه و ایثارگر محور
	وضعیت اقتصادی	گروه‌بندی‌های دینی و اعتقادی، تمایزپذیری دینی و اعتقادی، تعلقات دینی و اعتقادی،
تعارضات اقتصادی معیشتی	گرایشات دینی و اعتقادی	اعتقادات اهل تسنن، گرایشات دینی
	وضعیت اقتصادی	مشارکت مردم در گرو توان مالی، متخصص و عالمی که علم دارد اما خودش نیازمند است و
تعارضات اقتصادی معیشتی	گرایشات دینی و اعتقادی	توان کمک ندارد، پتانسیل‌های بالایی از مشارکت‌های مردمی را در مشکلات اقتصادی از دست داده‌ایم،
	وضعیت اقتصادی	اگر شرایط مالی مردم بهتر باشد بیشتر می‌توانند کمک کنند

پیامدها

مقولات و زیرمقولات به‌دست‌آمده در خصوص پیامدهای حضور نیروهای امدادی در حوادث در **جدول شماره ۶** نشان داده شده است. یکی از مهم‌ترین پیامدهای سیل سال ۱۳۹۸ چابهار را می‌توان ناهماهنگی در مدیریت بحران دانست که با زیرمقولاتی از جمله عدم همکاری، مشکلات قانونی و عدم آمادگی و برنامه‌ریزی مشخص می‌شود.

از جمله دیگر پیامدهای مورد اشاره «سیاست‌های غیر کاربردی» است که با زیرمقولاتی از جمله «مدیریت مبتنی بر ریسک» و «سیاست‌زدگی مدیریت» مشخص می‌شود. از نظر مشارکت‌کننده شماره ۵ «سیاست‌زدگی در مدیریت بحران متأسفانه وجود دارد. برخی جناح‌بندی‌های سیاسی باعث می‌شود توان نیروهای امدادی فرسایشی شود».

البته عملیات امداد و نجات پیامدهای مثبتی نیز به همراه داشته است که مهم‌ترین آن‌ها پیامدهای شخصیتی روانی است

که با زیرمقولاتی، از جمله انتظارات مردمی و روحیه امدادی مشخص می‌شود. فرایند کمک‌رسانی از نظر مشارکت‌کننده شماره ۴ باعث «تقویت روحیه ایثارگری و از خودگذشتگی» و از نظر مشارکت‌کننده شماره ۹ باعث «بالا بردن روحیه همدلی و صمیمیت» شده است و از نظر مشارکت‌کننده شماره ۱۱ باعث «روحیه نشاط و روحیه سلامت» شده است.

مقوله مرکزی

مقوله هسته یا مرکزی را می‌توان به‌عنوان مضمون اصلی در پژوهش معرفی کرد. در تحقیق پیشرو بر مبنای فرایند تحقیق و داده‌های حاصله و همچنین مقولات اکتشافی در مرحله موسوم به کدگذاری گزینشی، «انتظارات برآورده‌نشده آسیب‌دیدگان سیل» به‌عنوان مقوله هسته که توان تحلیل فرایند درک و تفسیر مشارکت همیارانه شهروندان در بحران سیل منطقه چابهار در سال ۱۳۹۸ را در بستر مورد مطالعه دارد در نظر گرفته شده است.

جدول ۵. راهبردها (عمل - تعامل ها) - مفاهیم، مقوله‌های فرعی و اصلی

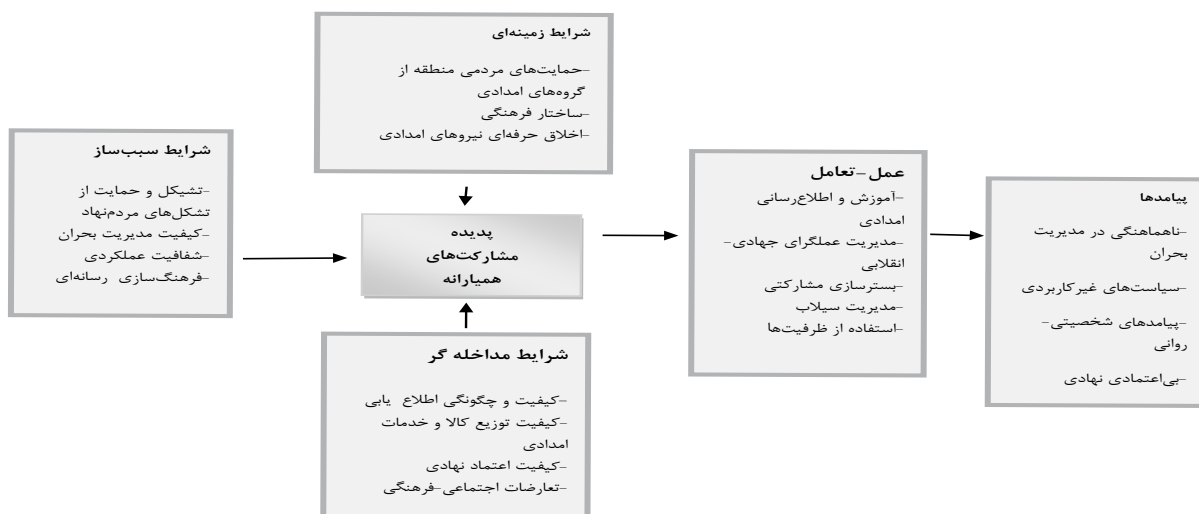
مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم
آموزش و اطلاع‌رسانی امدادی	آموزش مردمی	پایین بودن سطح اطلاعات مردم در خصوص امداد رسانی، لزوم آموزش در جهت بالا بردن مهارت‌های کمک‌رسانی، عدم آگاهی در تعامل با تشکلهای مردم‌نهاد
	آموزش امدادگران	آمادگی قبلی در سوانح با نیروهای داوطلب، آمادگی خود امدادگر و فردی، آموزش به امدادگران و گروه‌های محلی
	آموزش در سوانح	کمک گرفتن از تشکلهای مردم‌نهاد در مقابله با بلایا و حوادث، آموزش قبل از سانحه، آموزش در موارد مختلف از جمله آتش‌سوزی و سیل، آموزش تخلیه مناطق در صورت نیاز، آموزش‌های قبل از حادثه، آموزش‌های پیشگیرانه
مدیریت عمل‌گرای جهادی/انقلابی	حمایت از انجمن‌ها	لزوم ایجاد حمایت‌های دولتی برای مراکز مردم‌نهاد، ایجاد هم‌دلی و صمیمیت بین مردم و نیروهای امدادی، حمایت از گروه‌های امدادی، انجمن‌های داوطلب، گروه‌های همیاری
	تسهیل همکاری	تسهیل حمایت‌های مردمی، حمایت‌های مالی، مدیریت حساب‌های انجمن، حساب اشتخاص، گروه‌های داوطلب
	مدیریت عمل‌گرا	مدیریت مردم‌محور نتیجه‌اش می‌شود همکاری مردم با دولت، جلب اعتماد توسط مدیران، مدیران مسئولیت‌پذیر، شفافیت کارکردی مدیران، عملکرد و عملکردی در مدیریت، دوری از مدیریت شعارگونه سیاسی
بستر سازی مشارکتی	ارتباطات بین فردی امدادگران	افرادی با قدرت انعطاف بالا، صبر و حوصله زیاد، فرمان‌پذیری خوب، هم‌دلی و همکاری، ارتباط و وضعیت روحی‌روانی مطلوب، مدیریت تیمی فرمانده امدادی
	تنش‌زدایی	عدم تحریک جامعه و جلوگیری از تنش در منطقه، رعایت کردن موارد سیاسی، موارد جنسیتی، قومی و قبیله‌ای و بین شیعه و سنی
	استفاده از توان تشکلهای	استفاده بهینه از دانش تشکلهای مردمی، توانمندی نیروهای عملیاتی، حمایت از تشکلهای مردمی، حمایت پیشگیرانه، استفاده از ظرفیت جامعه محلی در پیشگیری و مدیریت سیلاب‌ها
استفاده از ظرفیت‌ها	فرصت‌سازی	فرصت‌های برداشت خاک مناسب، جمع‌آوری آب و پر کردن سفره‌های آب زیرزمینی، مدیریت کم‌آبی و خشکسالی، استفاده از تجربیات گذشته در مدیریت بحران
	احیای قنات‌ها	نگهداری آب در چاله‌های بزرگ‌مخازن مدفون، ذخیره آب در منابع زیرزمینی، استفاده از ظرفیت قنات‌ها
	کانال‌کشی	کانال‌کشی، جلوگیری از جنگل‌زدایی، کانال‌کشی هدایت آب در شهرها، سیل‌بندی در ابتدای شهر، حفر گودال‌های هدایت آب

بحث

قرار گیرد. همچنین بررسی راهبردها یا عمل - تعامل تشکلهای مردم‌نهاد مشارکت‌کننده در امداد رسانی سیل شهرستان چابهار در خصوص پدیده مشارکت‌های همیارانه در بحران‌های طبیعی سیل و بررسی چالش‌های پیش‌روی تشکلهای مردم‌نهاد مشارکت‌کننده در امداد رسانی سیل شهرستان مورد بررسی قرار گرفته است.

یکی از مهم‌ترین مباحثی که در پژوهش مورد توجه قرار گرفته است شناسایی شرایط علی یا سبب‌ساز مؤثر بر مشارکت‌های مردمی و مدیریت بحران سیل در منطقه چابهار است. در پژوهش حاضر شرایط سبب‌ساز عواملی هستند که بر مشارکت همیارانه شهروندان در بحران سیل منطقه چابهار در سال ۱۳۹۸ مؤثر است. از نظر مشارکت‌کنندگان در پژوهش یکی از مهم‌ترین عوامل سبب‌ساز «تشکیل و حمایت از تشکلهای مردم‌نهاد» است که با زیرمقولاتی از جمله کمک‌رسانی توسط

وقوع حوادث و بلایای طبیعی از جمله بحران سیل همواره سلامتی و دارایی افراد جامعه را تهدید می‌کند و خسارات جبران‌ناپذیری را بر زندگی افراد وارد می‌کند. وقوع سیل در سال ۱۳۹۸ در استان سیستان و بلوچستان خسارات قابل‌ملاحظه‌ای را به دنبال داشت و در امداد رسانی تشکلهای مردمی ناچیزی وجود داشتند که به کمک امداد رسانی پرداختند. به همین علت پژوهش پیش‌رو در تلاش است تا عوامل مؤثر در مشارکت همیارانه شهروندان در بحران سیل منطقه چابهار در سال ۱۳۹۸ را از نظر تشکلهای مردم‌نهاد مشارکت‌کننده در امداد رسانی بحران سیل در این منطقه براساس نظریه زمینه‌ای مورد بررسی قرار دهد. در پژوهش پیش‌رو تلاش شده است عوامل سبب‌ساز، مداخله‌گر و زمینه‌ای مؤثر بر مدیریت کارآمد بحران سیل باتوجه به نقش و جایگاه تشکلهای مردم‌نهاد مورد بررسی

تصویر ۱. الگوی پارادایمی داده‌بنیاد مشارکت همیارانه شهروندان در بحران سیل منطقه چابهار در سال ۱۳۹۸

نقش هماهنگ‌کننده بین نیروهای مردمی و نیروهای سازمانی (هلال‌احمر و غیره) را بازی کنند و از سوی دیگر با جمع‌آوری اطلاعات از طریق دهیاری‌ها، بخشدارها و غیره در مدیریت بحران سیل می‌توانند نقش مهمی را برعهده گیرند.

تشکیل‌های مردم‌نهاد، آموزش به نیروها توسط تشکلهای مردم‌نهاد و جمع‌آوری اطلاعات از طریق دهیاری‌ها، بخشدارها و غیره مشخص می‌شود. از آنجاکه تشکلهای مردم‌نهاد قادرند از طریق جذب کمک‌های مالی و نیروهای مردمی و اعزام این نیروها به منطقه در شرایط بحران یاری‌رسان باشند، اگر این تشکلهای آموزش‌دیده باشند می‌توانند در منطقه سیل‌زده

جدول ۶. مقولات و زیرمقولات به‌دست‌آمده در خصوص پیامدهای حضور نیروهای امدادی در حوادث

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم
ناهماهنگی در مدیریت بحران	عدم همکاری	عدم همکاری مردم با نهادهای دولتی، همکاری‌های دولت در حد رفع تکلیف است، سایرین کار اصولی انجام نمی‌دهند، باعث می‌شوند شبکه آسیب ببیند و دچار مشکل شود، کلاً نهادهای دولتی کاری نمی‌کنند، درگیری‌هایی که به‌خاطر عدم همکاری با نیروهای دولتی ایجاد می‌شود
	مشکلات قانونی	مشکلات و دردهایی دولت در واریز کمک‌های مالی، تضعیف توان ما در منطقه، کندی کار با هلال‌احمر، سردرگمی‌ها در تشکلهای مردمی
سیاست‌های غیرکاربردی	عدم آمادگی و برنامه‌ریزی	عدم هماهنگی، عدم آمادگی، مانور و سناریو نداشتن، عدم آموزش صحیح به مردم جهت استفاده از پتانسیل‌های مردمی، نا‌آشنایی نیروهای امدادی با فرهنگ مردم منطقه
	مدیریت مبتنی بر ریسک	مشکل مدیریتی، عدم برنامه‌ریزی، عدم آموزش مناسب به نیروهای دولتی و غیردولتی، مدیریت بعد از حادثه و آزمون و خطایی، عدم آمادگی در مقابل حوادث، اجازه کار ندادن به افراد متخصص، عدم شایسته‌سالاری، مدیریت مبتنی بر ریسک
پیامدهای شخصیتی-روانی	سیاست‌زدگی	سیاست‌زدگی مدیریت بحران، عدم تبادل تجارب و دانش و اطلاعات بین دولت و نهادهای مردمی، عدم هماهنگی و بین‌سازمان‌های امدادی، مدیران بی‌تجربه، عدم استفاده از تجارب پیشین، نداشتن مدیران مدبر و کاردان درک مردم از اینکه حادثه قابل‌پیشگیری و قابل‌پیش‌بینی بوده است، انتظار جبران خسارت بخشی از این حادثه توسط دولت (گوسفندان و زندگی و کشاورزی‌شان از بین رفته بود)، انتظار مدیریت سیل، انتظار تأمین نیازها توسط دولت، انتظار تأمین هزینه توسط دولت کمک به سرعت بخشیدن به ارائه خدمات، روحیه نشاط و روحیه سلامت، کمک‌رسانی سریع‌تر، انسجام و همبستگی اجتماعی، تقویت روحیه ایثارگری، تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری
	انتظارات مردمی	سلب اعتماد مردمی، عدم اعتماد به هلال‌احمر، بی‌اعتمادی ناشی از دستوری عمل کردن هلال‌احمر به‌جای همکاری و تقسیم کار بین انجمن‌های مردم‌نهاد
بی‌اعتمادی نهادی	بی‌اعتمادی	سودجویی، پولشویی و رانت برخی از افراد، بی‌اعتمادی مردم نسبت به این کمک‌رسانی‌ها، دولت تنبل شده
	سودجویی	

شرایط مداخله‌گر که به شرایطی اشاره دارند که تعاملات را تسهیل یا محدود می‌کند و از سوی دیگر می‌تواند شرایط سبب‌ساز را تخفیف یا تغییر دهد یکی دیگر از مباحثی است که در پژوهش مورد توجه قرار گرفته است. کیفیت و چگونگی اطلاع‌یابی که با زیرمقولاتی، از جمله اطلاع از مکان‌های مناسب امداد، اطلاع از چگونگی فرایند امداد و اطلاع از چگونگی توزیع اقلام مشخص می‌شود یکی از مهم‌ترین عوامل مداخله‌گر است. همچنین کیفیت توزیع کالا و خدمات امدادی مشخص شده است از جمله کیفیت توزیع کالا و خدمات، توزیع اقلام امدادی، توزیع عادلانه کانکس یا چادرها، توزیع خدمات رفاهی از قبیل سرمایشی و گرمایشی و بهداشتی، چگونگی امداد رسانی، وضعیت امدادی و عادلانه بودن امداد رسانی در منطقه را به عنوان یک عامل مداخله‌گر دیگر معرفی می‌کند.

از بین عوامل مختلف مداخله‌گر از نظر مشارکت‌کنندگان اعتماد نهادی را می‌توان مهم‌ترین شرایط مداخله‌گر به حساب آورد که با زیرمقولاتی، از جمله بی‌اعتمادی و ناهماهنگی برنامه‌ها، تصور ناعدالتی و قوم‌مداری و بی‌اعتمادی ناشی از نقش شبکه‌های معاند مشخص می‌شود.

مشارکت‌کنندگان در برابر مشکلات موجود در مشارکت‌های مردمی راهبردهایی را معرفی می‌کنند. راهبردها یا عمل - تعامل‌ها، کنش‌های با منظور عمدی‌اند که برای حل یک مسئله صورت می‌گیرند و با صورت گرفتن آن‌ها پدیده شکل می‌گیرد. راهبردها به آنچه فرد در درون خود می‌گوید و می‌کند نیز اطلاق می‌شود (حیدری و همکاران، ۱۳۹۸). یکی از مهم‌ترین راهبردها یا عمل - تعامل‌ها در ارتباط با مشارکت همیارانه شهروندان در بحران سیل منطقه چابهار در سال ۱۳۹۸، آموزش و اطلاع‌رسانی امدادی است که با زیرمقولاتی از جمله آموزش مردمی، آموزش امدادگران و آموزش در سوانح معرفی می‌شود. مدیریت عمل‌گرای جهادی انقلابی یکی دیگر از راهبردهایی است که مشارکت‌کنندگان به آن اشاره می‌کنند و با زیرمقولاتی، از جمله حمایت از انجمن‌ها، تسهیل همکاری و مدیریت عمل‌گرا قادر است در مدیریت بحران‌های اجتماعی با به کارگیری پتانسیل نهفته در انجمن‌ها و تشکل‌های مردم‌نهاد و مشارکت‌های همیارانه مردمی نقش مهمی را برعهده داشته باشد.

بستر سازی مشارکتی به عنوان یکی دیگر از راهبردها که با زیرمقولاتی، از جمله ارتباطات بین فردی امدادگران و تنش‌زدایی معرفی می‌شود قادر است تا با جذب نیروهای مردمی با قدرت انعطاف بالا، صبر و حوصله زیاد، فرمان‌پذیری خوب، همدلی و همکاری، ارتباط و وضعیت روحی‌روانی مطلوب و مدیریت تیمی فرمانده امدادی در جهت تنش‌زدایی گام بردارد. یکی از مهم‌ترین پیامدهای سیل سال ۱۳۹۸ چابهار را می‌توان ناهماهنگی در مدیریت بحران دانست که با زیرمقولاتی، از جمله عدم همکاری، مشکلات قانونی و عدم آمادگی و برنامه‌ریزی مشخص می‌شود.

کیفیت مدیریت بحران که با زیرمقولاتی از جمله ضعف هماهنگی، ناتوانی در جذب پتانسیل تشکل‌های مردم‌نهاد، بی‌اعتمادی مردم به نیروهای امدادی و مدیریت غافلگیر مشخص می‌شود یکی دیگر از شرایط سبب‌ساز است. مشارکت‌کنندگان معتقدند مدیریت بحران در کشور ما متأسفانه نوعی مدیریت است که می‌توان بر آن نام «مدیریت غافلگیر» را قرار داد. این شیوه از مدیریت بدون در نظر گرفتن تجارب پیشین و استفاده از افراد باتجربه، همیشه توسط بحران‌های مختلف غافلگیر می‌شود.

شفافیت عملکردی که با زیرمقولاتی، از جمله جمع‌آوری اطلاعات صحیح منطقه، تعهد نیروهای امدادی، عدم تبعیض و شفافیت عملکردی مشخص می‌شود یکی دیگر از شرایط سبب‌ساز در پژوهش است. از نظر مشارکت‌کنندگان شفافیت عملکردی به عدالت و تعهد نیروهای امدادی وابسته است. نیروهای متعهد و انقلابی که با شفافیت در توزیع کمک‌های مردمی در منطقه مشخص می‌شوند و توزیع عادلانه را سرلوحه کارشان قرار می‌دهند قادرند با جمع‌آوری صحیح و به موقع اطلاعات افراد محلی، زنان، معلولان، سالخورده‌گان، کودکان، افراد نیازمند و بحران‌زده از طریق آموزش‌هایی که قبلاً دیده‌اند نقش مهمی در امداد رسانی بازی کنند.

رسانه‌های جمعی از طریق «فرهنگ‌سازی رسانه‌ای» که با زیرمقولاتی از جمله اعتمادسازی در فضای مجازی، اعتمادسازی در رادیو و تلویزیون داخلی و اعتمادسازی رسانه‌های خارجی مشخص می‌شوند، یکی دیگر از عوامل سبب‌ساز در برانگیختن مشارکت‌های مردمی و مدیریت بحران هستند.

شرایط زمینه‌ای یکی دیگر از مباحثی است که تحقیق در راستای شناسایی و کشف متغیرهای مؤثر در آن گام برداشته است. یکی از مهم‌ترین آن‌ها حمایت‌های مردمی منطقه از گروه‌های امدادی است که با زیرمقولاتی، از جمله مدیریت توزیع کمک‌های مردمی، اختصاص وسایل و لوازم مورد نیاز و ریش‌سفیدان و بزرگان منطقه مشخص می‌شود. نیروهای مردم‌نهاد در بحران سیل چابهار، وظیفه بسته‌بندی محصولات ارسالی در منطقه و مدیریت آن، مدیریت توزیع کالا و خدمات، منظم کردن توزیع اقلام خوراکی و پوشاک بر عهده گرفتند و از طریق ریش‌سفیدان و بزرگان منطقه به عنوان پل ارتباطی بین نیروها و مردم محلی توانستند اقدامات مفیدی را در زمینه امداد رسانی به انجام برسانند.

ساختار فرهنگی یکی دیگر از شرایط زمینه‌ای است که با زیرمقولاتی، از جمله خرده فرهنگ تاب‌آوری مردم منطقه، ساختار قومیتی و فرهنگ پوششی، ضعف ارتباطی و محیط بسته فرهنگی مشخص می‌شود. از نظر مشارکت‌کنندگان در پژوهش مردم سیستان در طول زندگی خود چنان سختی‌ها و مشقت‌هایی را دنبال می‌کنند که خرده فرهنگی به نام خرده فرهنگ تاب‌آوری که مشتمل بر تاب‌آوری و تحمل بلایا و مشقتات است را در خود ایجاد کرده‌اند.

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه ما نشان می‌دهد مشارکت‌های همیارانه در بحران‌های طبیعی، از جمله سیل تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار دارد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها اعتماد شهروندان به نهادها و سازمان‌هاست.

محدودیت‌های تحقیق

یکی از محدودیت‌های تحقیق جلب اعتماد مشارکت‌کنندگان در تحقیق بوده است. در این خصوص توضیحاتی به ایشان ارائه شد که نتایج این تحقیق کاربردی می‌تواند مورد استفاده مدیران ارشد مدیریت بحران قرار گرفته و تأثیر قابل توجهی در برنامه‌های مدیریت بحران در به‌کارگیری انجمن‌های مردم‌نهاد داشته باشد.

محدودیت دیگر در دسترسی به مشارکت‌کنندگانی بود که مستقیماً در تیم امداد و نجات سیل چابهار حضور فعالانه‌ای داشتند. از آنجاکه پژوهشگر موفق شد به یکی دو نفر از افرادی که مستقیماً خود در این سیل مشارکت داشتند، ارتباط برقرار کند، توانست با دیگر مسئولین انجمن نیز به‌صورت تلفنی و گاه حضوری ارتباط برقرار کند.

اکثریت مشارکت‌کنندگان مایل نبودند تا مشخصات آن‌ها در گزارش به‌صورت دقیق ثبت شود و به همین علت پژوهشگر به آن‌ها این اطمینان را داد که اطلاعات کلی ایشان در گزارش ارائه شود، چراکه هدف پژوهش بر اسامی مشارکت‌کنندگان متمرکز نیست، بلکه بنا به اصول تحقیقات علمی پژوهشی و کاربردی، تحلیل نتایج و الگوهای ارائه‌شده علمی اهمیت دارند. این محدودیت‌ها تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر پژوهش نگذاشته است.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمامی اصول اخلاق در پژوهش در این مقاله رعایت شده است.

حامی مالی

این مقاله حامی مالی نداشته است.

مشارکت‌نویسندگان

تمامی نویسندگان به یک اندازه در نگارش مقاله مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

References

- Afzali, R., Irankhah, A., & Momeni, H. (2018). [Investigating the role of ngo in preventing social injuries. Case study: Tehran (Persian)]. *Geography and Human Relationships*, 1(1), 569-592. [\[Link\]](#)
- Akbari, H., & Safari, S. (2019). [Studying the social contexts of HIV Infection Using Grounded Theory Strategy (Persian)]. *Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences*, 15(2), 105-132. [\[DOI:10.22067/jss.v15i2.59908\]](#)
- Almond, G. A., & Verba, S. (2015). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton University Press. [\[Link\]](#)
- Asgari, A. (2018). [Developing an appropriate strategy for crisis management in District 12 of Tehran Municipality (Persian) [MA thesis]. Eslamshahr: Islamic Azad University Islamshahr Branch.
- Basirian, H., Abodolhosseini, M., & Bordbar, M. (2016). [Assessment of goals and motives of social media and crisis management students: The role of smart phones in social activism (Persian)]. *Rasaneh*, 27(1), 57-83. [\[Link\]](#)
- Berenjkar, M. (2019). [Effective factors in using information technology in municipal crisis management (Persian)]. Paper presented at: 6th National Conference on Applied Research in Computer Engineering and Information Technology, Tehran, Iran, 13 February, 2019. [\[Link\]](#)
- Blistanova, M., Katalinic, B., Kiss, I., & Wessely, E. (2014). Data preparation for logistic modeling of flood crisis management. *Procedia Engineering*, 69, 1529-1533. [\[DOI:10.1016/j.proeng.2014.03.151\]](#)
- Eamailnezhad, M., Karimi, S., & Khabazi, S. (2019). [Synergism and Spatial Zoning of Natural Hazards (Case Study: South Khorasan Province) (Persian)]. *Physical Geography Quarterly*, 44(12), 99-118. [\[Link\]](#)
- Elmi, M. (2021). [Social factors related to the participation of Tabriz citizens in the process of sustainable development of the city (Persian)]. *Journal of Human Geography*, 13(3), 67-86. [\[Link\]](#)
- Firoznia, Gh., Nosrat, N., & Ghaderi, R. (2021). [Evaluation of resilience of villages in Barough rural District, Miandoab, in Case of Blocked Roads Due to Snowfall (Persian)]. *Journal of Physical Development Planning*, 6(2), 73-89. [\[Link\]](#)
- Francis, F. (2000). *The end of the order* [A. Tavasoli, Persian trans.]. Tehran: Iranian Community Publications. [\[Link\]](#)
- Habibi, M., & Saeidi Rezvani, H. (2007). [Participatory planning: Concept distinction and evaluation of Iranian experiences (Persian)]. *Soffeh*, 15(43), 50-70. [\[Link\]](#)
- Habibzadeh Maleky, A., & Javadian, R. (2011). [Media strategy in crisis management (Persian)]. *Development of Logistics and Human Resource Management*, 5(18), 103-123. [\[Link\]](#)
- Heydari, M., Ghasemi, V., Renani, M., & Iman, M. (2020). [A paradigmatic model of tax culture among taxpayers in the City of Isfahan (Qualitative Research in Economic Sociology) (Persian)]. *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 8(15), 1-35. [\[DOI:10.22084/csr.2020.19588.1672\]](#)
- Ibembe, J. D. B. (2007). NGOs, millennium development goals and universal primary education in Uganda: A theoretical explanation. *Human Services Today*, 4(1), 1-23. [\[Link\]](#)
- Jahanbani, M. A., Ahmadi, M., & Behzadfar, M. (2021). [Identifying and prioritizing the factors affecting the strengthening of collective participation in the implementation of urban development projects (Case study: Tehran metropolis) (Persian)]. *Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, 13(3), 1-18. [\[Link\]](#)
- Jasionowski, A. (2011). Decision support for ship flooding crisis management. *Ocean Engineering*, 38(14-15), 1568-1581. [\[DOI:10.1016/j.oceaneng.2011.06.002\]](#)
- Li, W., Feng, T., Timmermans, H. J., Li, Z., Zhang, M., & Li, B. (2020). Analysis of citizens' motivation and participation intention in urban planning. *Cities*, 106, 102921. [\[DOI:10.1016/j.cities.2020.102921\]](#)
- Lipson, B., & Warren, H. (2006). 'Taking stock' - A snapshot of INGO engagement in civil society capacity building. Paper presented at: IN-TRAC Civil Society and Capacity Building Conference, Oxford, England, December 2006. [\[Link\]](#)
- Moghim, E. (2015). [Risk knowledge (for a better quality of life) (Persian)]. Tehran: University of Tehran. [\[Link\]](#)
- Nasripoor, A., Arbabi, A., Sohrabi, M., & Joodaki, H. (2021). Investigating the effective factors of urban crisis management against natural disasters (case study of Baqersahr city) (Persian)]. *Geographical Journal of Territory*, 18(70), 21-40. [\[Link\]](#)
- Norozi, S. and Javan Forouzandeh, A. (2021). [Analyzing the aspects of participation concept in the process of public space design (Persian)]. *Motaleate Shahri*, 10(38), 49-62. [\[Link\]](#)
- Saberizadeh, M., & Daghighi, A. R. (2019). [Investigating the effects of natural disasters (floods) on the value added of the road transport sector (Persian)]. *Journal of Transportation Research*, 16(1), 337-346. [\[Link\]](#)
- Sharif Zadeh, F., & sadeghi, J. (2009). [Determining influential factors on improving citizen Participation in urban affair administration (Persian)]. *Management Studies in Development and Evolution*, 19(59), 47-70. [\[Link\]](#)
- Wiśniewski, B. M. (2020). The formation of a pluralistic society and its impact on climate change - implementation of the lifelong learning concept. *Oceanologia*, 62(4), 588-592. [\[DOI:10.1016/j.oceano.2020.03.009\]](#)

This Page Intentionally Left Blank